

**ՄԱՅՐ ԱՅՈՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱՃՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԿՎՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱԲԱԹԱԹԵՐԹ**

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով

Նոյեմբերի 1–4-ը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Երկրորդ Տայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահությամբ տեղի ունեցավ Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողովը:

Ժողովն ատենապետեց Կ. Պոլսի հայոց պատրիարք Տ. Սահակ արք. Մաշալյանը, նիստերը վարեց Արեւմտյան Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ, Վատիկանում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Տ. Խաժակ արք. Պարսամյանը:

Մայր տաճարի հիմնադրողական ընթացքի, տաճարի օծման եւ մյուսնորհմության արարողությունների նախապատրաստման մասին ԳՀԽ-ին զեկույց ներկայացրեց Մայր Աթոռի լուսարարապետ Տ. Մուշեղ եպս. Բաբայանը:

Ժողովականները գոհունակությամբ արձանագրեցին, որ Մայր տաճարի հիմնադրողական եւ շրջափակի բարեկարգման աշխատանքները մոտենում են ավարտական փուլին: 2023 թվականին Մայր տաճարի վերաբացման ու մյուսնորհմության արարողությունների եւ հոգեւոր-մշակութային հարակից միջոցառումների կազմակերպման համար ստեղծվեց համաձայնագրով:

Կարեւոր անդրադարձ կատարվեց աղբյուրային ագրեսիայի հետեւանքով Հայաստանում եւ Արցախում ստեղծված ծանր կացությանը, քննարկվեցին անվտանգային խնդիրներին, տարածքային ամբողջականությանը, ինքնիշխանությանը, Արցախի ինքնորոշման իրավունքի արդար պահանջատիրությանը, առկա իրավիճակում եկեղեցու առաքելությանը, ինչպես նաեւ դարաբաշխման հակամարտության խաղաղ կարգավորման գործընթացին առնչվող հարցեր:

վող հարցեր: Քննարկումների արդյունքում Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը հանդես եկավ հայտարարությամբ (տես ստորեւ):

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի կողմից իրականացվող ծրագրերը՝ ուղղված Արցախյան 44-օրյա պատերազմի եւ սեպտեմբերի 13-ին Ադրբեջանի սանձազերծած ռազմական գործողությունների հետեւանքով զոհված զինծառայողների եւ սահմանամերձ բնակավայրերից տեղահանված ընտանիքների, վիրավոր զինվորականների աջակցմանը, ներկայացրեց Մայր Աթոռի սոցիալական ծառայության գրասենյակի տնօրեն Տ. Մարկոս քհն. Մանգասարյանը:

Տեղի հայրը ժողովականներին տեղեկացրեց, որ Մայր Աթոռի կողմից դրամական աջակցություն է ցուցաբերվել ռազմական գործողությունների ժամանակ զոհված 195 զինվորականի ընտանիքի:

Առաջիկայում դրամական աջակցություն ցուցաբերվի նաեւ անհետ կորած, զերեվարված զինվորականների ընտանիքներին եւ վիրավորում ստացած զինվորականներին: Հիշյալ ծրագրի համար առաջին փուլով հատկացվել է 600 000 ԱՄՆ դոլար գումար: Ծրագրի շրջանակում, ըստ թեմակալ առաջնորդների ներկայացրած ցուցակների, ապահովվել է սահմանամերձ բնակավայրերից տեղահանված ընտանիքների կեցությունը, տրամադրվել սննդի փաթեթներ:

Հայաստանի եւ Արցախի թեմերում Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու կրթադաստիարակչական առաքելության գործունեությունն ուղղված ծրագրերին վերաբերող զեկույցով հանդես եկավ Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի տնօրեն Տ. Զաքարիա Ժ. վրդ.

Բաղումյանը: Հայր սուրբը ժողովականներին ներկայացրեց քարոզչական-կրթական գործունեության ռազմավարական հայեցակարգի մոդելն ապագային:

ԳՀԽ անդամները, կարեւորելով հոգեւոր կրթադաստիարակչական ծրագրերի խթանումը եւ ազգային-հոգեւոր արժեքների պատշաճ ջանքումը մատաղ սերնդին, իրենց նկատառումները ներկայացրին նախագծի վերաբերյալ՝ համաձայնագրով մասնագիտական քննարկումների միջոցով լրամշակել եւ ամբողջացնել հայեցակարգը:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը նաեւ անդրադարձավ եկեղեցականների պատրաստության, հոգեւոր կրթական հաստատությունների գործունեության առավել աշխուժացման խնդրին: Այս առնչությամբ որոշում կայացվեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությանը հաստատել առանձին համաձայնագրով՝ աշխատանքներ իրականացնելու երիտասարդների շրջանում հոգեւոր կոչման արժեւորման ու ժամանակի պահանջներին համահունչ հոգեւոր կրթության ապահովման ուղղությամբ:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդում քննարկումներ ծավալվեցին նաեւ տաղավար տոների, սրբերի հիշատակության օրերի շրջանակում հոգեւոր, մշակութային միջոցառումների կազմակերպման անհրաժեշտության վերաբերյալ՝ դրանց առավել ժողովրդականությունն ապահովելու եւ համազգային համախմբման առիթ դարձնելու նպատակով: Այս ուղղությամբ եւս կայացվեցին համապատասխան որոշումներ:

Ժողովի ընթացքում քննարկվեցին նաեւ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու կանոնական, հովվական, թեմական եւ վարչական կյանքին առնչվող հարցեր:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի հայտարարությունը

Խոր մտահոգություն ենք արտահայտում Հայաստանի եւ Արցախի նկատմամբ Ադրբեջանի շարունակվող ագրեսիայի՝ մասնավորաբար 2020 թ. 44-օրյա եւ 2022 թ. սեպտեմբերի 13-ին սանձազերծված պատերազմի հետեւանքով Հայաստանի եւ Արցախի Հանրապետություններին սպառնացող լրջագույն մարտահրավերների, հայկական երկու պետությունների շուրջ ծավալվող աշխարհաքաղաքական ու տարածաշրջանային անբարենպաստ զարգացումների առնչությամբ:

Մենք պաշտոնապես անհամաձայն ենք մեր ժողովրդի կյանքում հոգեւոր-բարոյական արժեքների աղճատման, ինքնության ճգնաժամի, ներհասարակական բեռնաշրջանության, ապագայի հանդեպ անորոշության ու տագնապի զգացումների ահագնացման, արտագաղթի տրամադրության աճի դրսևորումներով, որոնք իրենց քայքայիչ ներգործությամբ դժվարացնում են առկա գոյաբանական մարտահրավերներին հաղթահարումը:

Մեր աղոթքն ենք մատուցում առ Աստված ու քաջակերամբը հղում Հայոց բանակի քաջարի զինվորներին եւ սահմանամերձ բնակավայրերի հերոսական ժողովրդին, որ բացառիկ նվիրումով ու անձնագոհությամբ

դիմագրավում են թշնամական ոտնձգություններին ու հարձակումներին:

Ամբողջական զորակցություն ենք բերում Արցախի մեր ժողովրդին՝ իր ինքնորոշման իրավունքի պահանջատիրության մեջ, որն արտահայտված է Արցախի Հանրապետության ազգային ժողովի՝ օրեր առաջ կատարած հայտարարությունում, եւ վերահաստատում, որ Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքն անսակարկելի է:

Ողջունում ենք միջազգային հանրության եւ բարեկամ երկրների ջանքերը՝ ուղղված տարածաշրջանում կայունության եւ խաղաղության հաստատմանն ու բանակցությունների միջոցով՝ առկա հակամարտության խաղաղ համադրվածմանը: Խաղաղ կարգավորման գործընթացի շրջանակում առաջնահերթ պետք է նկատվեն ռազմագերիների եւ պահվող քաղաքացիական անձանց ազատ արձակումն ու զոհվածների մարմինների վերադարձը:

Երախտագիտությամբ կարեւորում ենք խաղաղապահ ուժերի առաքելությունն Արցախում՝ մեր ժողովրդի անվտանգության ապահովման գործում:

Կոչ ենք ուղղում Հայաստանի Հանրապետության իշխանություններին՝ ամենայն ջանք ի գործ դնել ազգային մեր կյանքում

բաժանարար գծերը վերացնելու, քաղաքական համոզմունքներով պայմանավորված խտրական մոտեցումները դադարեցնելու, ատելության եւ թշնամանքի մթնոլորտը հաղթահարելու, ազգային բոլոր շրջանակների ներգրավմամբ բովանդակային առողջ երկխոսությունն ապահովելու ուղղությամբ, որպեսզի կարելի լինի համազգային համախմբմամբ ապահովել Հայաստանի Հանրապետության եւ Արցախի Հանրապետության անվտանգությունը, վերականգնել տարածքային ամբողջականությունը, կանխել մարդկային ու տարածքային հնարավոր մոր ցավալի կորուստները եւ միջազգային հարթակներում հետեւողականորեն պաշտպանել Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը:

Այս մարտահրավերների հաղթահարումը կենսական է ու գոյաբանական եւ պահանջում է ամենագործող զոհողություն իշխանություններից, եկեղեցուց, ազգային կառույցներից եւ համայն մեր ժողովրդից: Հայրենիքն ազգի հարատևության երաշխիքն է, ուստի երկիրը ծայրաստիճան ճգնաժամային իրավիճակից դուրս բերելու համար պետք է բացառել ամեն հատվածական ձգտում եւ շահ:

Պորոգում ենք հայրենաբնակ եւ աշխարհասփյուռ ողջ հայությանը համախմբվել ի

պաշտպանություն Հայաստանի ինքնիշխանության ու տարածքային ամբողջականության եւ Արցախի ինքնորոշման իրավունքի:

Պատմության ընթացքում բազմիցս բախվել ենք առավել դժվարին իրավիճակների, սակայն Աստծու կամոք մեր ժողովուրդը, ի զին բազում զոհողությունների, իր ազգային բարձր գիտակցությամբ ու անսասան հավատով, միասնականությամբ եւ աշխատասիրությամբ կարողացել է հաղթահարել ամեն դժվարություն եւ կերտել իր մոր կյանքը: Աստծու ողորմությամբ մեր ժողովուրդը այս փորձությունը եւս արժանապատվորեն պիտի հաղթահարի:

Աղոթում ենք պատերազմի հետեւանքով զոհված, վիրավորված, գերեվարված, անհայտ կորած հայրերից եւ բռնի տեղահանված ընտանիքների համար՝ ամենախնամ Տիրոջ զորակցությունն ու մխիթարությունը հայցելով վշտացյալ ու տագնապահար բոլոր հոգիներին եւ մեր ողջ ժողովրդին:

Թող ամենողորմ Աստված խաղաղություն պարգևի աշխարհին համայն եւ համերաշխության մեջ պահի ազգերին ու ժողովուրդներին՝ իր սիրո ու հաշտության շնորհիվ հեղեղով մարդկային սրտերում ու հոգիներում:

ՀայրաՊետական մաղթանք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Նոյեմբերի 6-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբանությունը, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբեգին երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահությամբ, Պատարագի սրբազան արարողությանը մասնակցեց Սուրբ Գայանե վանքում: Պատարագիչն էր Արեւմտյան Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ, Վատիկանում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Տ. Խաժակ արք. Պարսամյանը:

Պատարագիչ սրբազանը, իր քարոզում շնորհավորելով Հայոց Հովվապետին՝ օծման եւ գահակալության տարեդարձի կա-

պակցությամբ, ի մասնավորի նշեց. «Վեհափառ Տէր, մենք՝ բոլորս, երախտապարտ ենք ձեզ, որ քաջությամբ շարունակում եք դիմագրավել առկա դժվարություններին ու մարտահրավերներին եւ ճանապարհներ եք որոնում դրանք հաղթահարելու համար: Աղոթում ենք, որ Ձերդ Սրբության՝ սիրո եւ միասնականության կոչերը լսելի դառնան մեր ժողովրդի զավակներին՝ առանց խտրության, որովհետեւ այդ կոչերին անսալը եւ դրանք կյանքի վերածելը պիտի լինեն մեր ժողովրդի փրկության ու հաղթանակի ճանապարհը:

Վեհափառ Տէր, բոլորս՝ Մայր Աթոռ

Սուրբ Էջմիածնի միաբան հայրերը եւ մեր հավատացյալ ժողովուրդը, խոնարհվում ենք Ձեր առջեւ, համբուրում Ձեր օծյալ աջը եւ մեր հավատարմությունն ու որդիական սերն ենք հայտնում Ձեզ: Շարունակում ենք աղոթել Ձեզ հետ եւ զորակից ենք Ձեզ՝ Ձեր բոլոր ծրագրերի, երազանքների իրականացման ճանապարհին, որովհետեւ դրանց իրականացումը պիտի լինի ոչ միայն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հաղթանակը, այլ նաեւ մեր հայրենիքի եւ համայն ժողովրդի»:

Հավարտ Սուրբ Պատարագի՝ Ամենայն

Հայոց Հայրապետի օծման եւ գահակալության 23-րդ տարեդարձի առիթով կատարվեց Հայրապետական մաղթանք: Սրբազան արարողությունը հանդիսապետեց Մայր Աթոռի արարողակարգի եւ արտաքին հարաբերությունների բաժնի տնօրեն Տ. Նաթան արք. Հովհաննիսյանը: Ներկա եկեղեցականաց դասն ու հավատավոր ժողովուրդը աղոթք բարձրացրին առ Աստված Նորին Սրբության քաջառողջության, կենաց արեւշատության, բազմամյա գահակալության, ինչպես նաեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի անսասանության ու պայծառության համար:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

Նոյեմբերի 1-ին

Եվրախորհրդարանի պատգամավորներին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբեգին երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Եվրախորհրդարանի պատգամավոր, Արցախի հետ Եւ Բարեկամության խմբի համահիմնադիր Պետեր վան Դալենին եւ նրա գլխավորած պատվիրակությանը՝ ուղեկցությամբ ՀՀ-ի Հայ դատի Եվրոպայի գրասենյակի նախագահ Գասպար Կարապետյանի:

Հանդիպմանն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդգծեց, որ Եւ պատգամավորների այցը Հայաստան տեղի է ունենում հայ ժողովրդի համար դժվարին իրավիճակում, երբ երկրի առջեւ ծառացած են հետպատերազմյան բազմաթիվ մարտահրավերներ եւ անվտանգային հարցեր: Նորին Սրբությունը կարեւորեց նման այցելությունները, որոնք նպատակ ունեն ամրապնդելու եւ զորացնելու փոխգործակցությունը Եւ-ի եւ Հայաստանի միջեւ՝ միտված առկա մարտահրավերների հաղթահարմանը:

Անդրադառնալով սեպտեմբերի 13–14-ին Հայաստանի նկատմամբ Ադրբեջանի սանձազերծած ռազմական գործողություններին՝ Հայոց Հայրապետը ցավով արձանագրեց, որ հայկական կողմն ունեցել է

մարդկային ու տարածքային մեծ կորուստներ: Ադրբեջանի ռազմատենչ քաղաքականության դատապարտման եւ կանխման հարցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարեւորեց միջազգային հանրության աջակցությունը՝ հույս հայտնելով, որ բարեկամ երկրները, միջազգային կառույցները, այդ թվում նաեւ Եվրոպայի խորհուրդը, հստակ դիրքորոշում կարտահայտեն ու քայլեր կձեռնարկեն տարածաշրջանն ապակայունացնող Ադրբեջանի ծավալապաշտական նկրտումների զսպման, Արցախի ժողովրդի ազատ ու անվտանգ կյանքի իրավունքի ապահովման, առ այսօր Ադրբեջանում պահվող ռազմագերիների վերադարձման ուղղությամբ:

Եւ պատգամավորներն իրենց պատրաստակամությունը հայտնեցին զորակցելու նշյալ խնդիրների բարձրաձայնման եւ հաղթահարման գործում:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ կատարվեց նաեւ Ադրբեջանի վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում Արցախի հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգությանը ոչնչացման ու յուրացման փաստերին:

Նոյեմբերի 11-ին

ՌԴ Դաշնային ժողովի Պետական Դումայի պատվիրակությանը

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ՌԴ Դաշնային ժողովի Պետական Դումայի պատվիրակությանը՝ ի հարցերի, եվրասիական ինտեգրման եւ հայրենակիցների հետ կապերի կոմիտեի նախագահի տեղակալ Կազբեկ Տայսաեւի գլխավորած պատվիրակությանը:

Հայոց Հայրապետը գոհունակությամբ արձանագրեց, որ հայ-ռուսական բարեկամությունն ու փոխհարաբերություններն ունեն բազմադարյա հարուստ պատմություն: Նորին Սրբությունն անհրաժեշտ նկատեց պետական այրերի, հասարակական եւ մշակութային գործիչների փոխադարձ այցերը՝ ի նպաստ երկու երկրների գործակցության եւ ժողովուրդների եղբայրության ամրապնդման:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ողջունեց ՌԴ Պետական Դումայի պատվիրակության ժամանումը Հայաստանի եւ Արցախի համար դժվարին այս շրջանում՝ անդրադառնալով մասնավորաբար 44-օրյա պատերազմի եւ սեպտեմբերի 13-ին Հայաստանի ինքնիշխան տարածքների նկատմամբ Ադրբեջանի ռազմական ագրեսիայի հետեւանքով ստեղծված իրավիճակին ու հետպատերազմյան մարտահրավերներին: Այս կապակցությամբ Հայոց Հայրապետը երախտագիտությամբ արձանագրեց բարեկամ Ռուսաստանի, անձամբ ՌԴ նախագահ Վ. Պուտինի կողմից ներդրվող ջանքերը՝

ի խնդիր հակամարտության կարգավորման եւ տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատման: Նորին Սրբությունը հույս հայտնեց, որ այդ ջանքերը կնպաստեն Արցախի մեր ժողովրդի ազատ եւ անվտանգ կյանքի ապահովմանը, ՀՀ ինքնիշխան տարածքներից հորբեջանական զորքերի դուրս բերմանը, Ադրբեջանում պահվող գերիների ու քաղաքացիական անձանց ազատ արձակմանը եւ զոհված հանրայինների մամիների վերադարձմանը:

Հանդիպմանը մասնավոր անդրադարձ կատարվեց նաեւ երկու եկեղեցիների միջեւ առկա ջերմ ու եղբայրական հարաբերություններին եւ գործակցությանը:

Պարոն Կազբեկ Տայսաեւն իր հերթին անդրադարձավ այցի արդյունքներին՝ ընդգծելով, որ այցի ընթացքում կարելու աշխատանքներ են տարվել երկու երկրների միջեւ առկա բարեկամական եւ դաշնակցային հարաբերություններն առավել զորացնելու ուղղությամբ:

Վերջինս հաստատեց, որ պատվիրակությունն իր կարելին պիտի անի՝ նպաստելու հայ ժողովրդի առջեւ ծառացած մարտահրավերների հաղթահարմանը: Վերջում Ամենայն Հայոց Հայրապետն աղոթք բարձրացրեց առ Աստված երկու ժողովուրդների խաղաղ ու բարօր կյանքի համար:

Նոյեմբերի 5-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն այցելեց Վայոց ձորի Ջերմուկ քաղաք: Այցի ընթացքում Նորին Սրբությանն ուղեկցում էին Մայր Աթոռի դիվանապետ Ս. Արշակ եպս. Խաչատրյանը, լուսարարապետ Ս. Մուշեղ եպս. Բաբայանը, Եկեղեցական հայեցակարգային հարցերի գրասենյակի տնօրեն Ս. Վազգեն եպս. Միրզախանյանը, Գուգարաց թեմի առաջնորդ Ս. Հովման եպս. Հակոբյանը, Ֆրանսիայի հայոց թեմի առաջնորդ Ս. Գրիգոր վրդ. Խաչատրյանը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գլխավորած խմբին Ջերմուկ քաղաքի մուտքի մոտ դիմավորեցին Վայոց ձորի թեմի առաջնորդ Ս. Արախան արք. Մկրտչյանը, Վայոց ձորի մարզպետ Արարատ Գրիգորյանը, Ջերմուկի քաղաքապետ Վահագն Արսենյանը:

Այնուհետև Նորին Սրբությունը հոգևոր դասի եւ մարզային ու քաղաքային իշխանությունների հետ միասին մեկնեց Ջերմուկի Սուրբ Գայանե եկեղեցի, որտեղ Հայոց Հայրապետին դիմավորեցին քաղաքի բնակիչներն ու զինվորականները: «Հրաշափառ» շարականի երգեցողության ներքո Վեհափառ Հայրապետը, իր օրհնությունը բաշխելով հավատավոր ժողովրդին, մուտք գործեց տաճար, ուր սաղմոսերգությունից եւ աղոթքից հետո կատարվեց Խաղաղության մաղթանք Հայաստանի, Արցախի եւ հայրենիքի սահմանների անսասանության ու հայ ժողովրդի անվտանգ, խաղաղ եւ բարօր կյանքի համար: Աղոթք բարձրացվեց նաեւ հայրենիքի պաշտպանության համար զոհված հայորդիների հոգիների խաղաղության ու հանգստության համար:

Արարողության ավարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր պատգամն ուղղեց ներկաներին. «Հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք բերում ձեզ եւ աղոթքով հայցում երկնավորից, որ այս դժվարին պահին օգնական լինի մեղություններին դիմագրավող հայորդիներին: Առաջին անգամը չէ, որ այցելում ենք մեր երկրի այս գոլորտիկ անկյունը: Ջերմուկում եղել ենք բազմաթիվ առիթներով, հնայվել այս բնաշխարհի շքեղությամբ եւ վայելել այստեղի ժողովրդի հոգու ջերմությունն ու հյուրընկալությունը: Ջերմուկն իր բուժիչ ջրերով եւ գեղատեսիլ բնաշխարհով մեր երկրի կարեւորագույն այցեքարտերից է եւ մշտապես եղել է հիվանդությունների բուժման ու տագնապների փարատման օրրան մեր ժողովրդի եւ բյուրավոր այցելուների համար: Այսօր Ջերմուկն ինքը կարիքն ունի ապաքինման ու վշտերի թոթափման»:

Անդրադառնալով սեպտեմբերի 13-ին աղբյուրաբանական զինված ուժերի լայնածավալ հարձակմանը՝ Նորին Սրբությունն իր սրտակցությունը բերեց մեր ժողովրդի սգավոր եւ վշտացյալ զավակներին աղբյուրաբանական ագրեսիայի հետեւանքով զոհված հայորդիների, ավերված քաղաքների ու շենքերի համար՝ հայցելով, որ Տերն իր ողորմությամբ հանգստություն պարգևի հանուն հայրենիքի նահատակված քաջորդիներին, մխիթարություն ու փոփանք շնորհի զոհվածների ընտանիքներին եւ կամք ու քաջություն հավատավոր զավակներին, որպեսզի կարողանան դիմակայել ծառացած խնդիրներին. «Տագնապներն ու անհանգստությունները չափազանց շատ են այսօր մեր կյանքում: Մենք մտահոգված ենք մեր հայրենիքի, հարազատ երկրում ապրող մեր ժողովրդի զավակների ներկայով եւ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի այցելեցությունը Ջերմուկ

ապագայով, հատկապես երբ մեր հայացքները ամեն անգամ հանդիպում են ամենը, բայց արդեն հոգսաշատ դարձած մեր մանուկների աչքերին: Մեր երկրի եւ ժողովրդի առջեւ ծառացած մտահոգություններից ու անհանգստություններից դրդված՝ որոշ ընտանիքներ հեռանում են երկրից եւ դառնում գաղթական՝ օտարության մեջ փնտրելով իրենց եւ իրենց զավակների երջանկությունն ու ապահովությունը:

Մենք եկել ենք այստեղ ասելու, որ այն ամենը, ինչ ունենք, մեր երկիրն է, մեր հայրենիքը: Պիտի զինվենք քաջությամբ ու տոկունությամբ, որպեսզի պաշտպան լինենք այն սրբազան հողին, ուր ապրել ու արարել են մեր հայրերը եւ մեր հայրերի հայրերը, ուր նահատակվել են մեր զավակները»:

Ապա հիշատակելով ժողովրդի մեջ տարածված ավանդազրույցը՝ Ջերմուկ աշխարհի վիրավոր եղնիկի մասին, որը որսորդից ստացած ծանր վերքերն ապաքինում է Ջերմուկի բուժիչ ջրերում՝ Նորին Սրբությունն ընդգծեց. «Մենք հավատում ենք, որ Ջերմուկի խորհրդապատկերի նմանողությամբ այս գեղատեսիլ քաղաքը, այլեւ մեր ողջ երկիրը վերստին կապաքինվեն իրենց վերքերից, կվերապրեն ողբերգությունները եւ կհաղթահարեն դժվարություններն ու նեղությունները: Եվ մեր ժողովուրդն իր իմաստությամբ, իր աշխատասիրությամբ, տոկունությամբ ու քաջությամբ պիտի շարունակի կառուցել ար-

ժանապատիվ ու ստեղծագործ իր կյանքը, զորացնել երկիր հայրենին եւ կերտել լուսավոր գալիքը»:

Այցի առիթով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր հայրապետական գնահատանքը եւ օրհնությունը փոխանցեց Վայոց ձորի թեմի հոգևոր սպասավորներին՝ թեմակալ առաջնորդի գլխավորությամբ, մեր ժողովրդի ոգին ամուր պահելու, Աստծու խոսքով հավատավոր հոտին զորացնելու ու մխիթարելու, սահմանամերձ բնակավայրերում իրենց նվիրյալ ծառայությունը շարունակելու համար:

Հայոց Հովվապետը նաեւ իր հայրական օրհնությունը բերեց Վայոց ձորի մարզային եւ Ջերմուկի քաղաքային իշխանություններին, որոնք ինչպես պատերազմական դժվարին օրերին, այնպես եւ այսօր բնակիչների հետ ամուր կանգնած են հայրենիքի պաշտպանության դիրքերում:

Վերջում Նորին Սրբությունն աղոթք բարձրացրեց առ Աստված, որ ամենակալ Տերը խաղաղություն սփռի համայն աշխարհում, խաղաղության մեջ պահի Հայոց աշխարհն ու ժողովրդին եւ ամենախնամ իր Աջի հովանու ներքո զորություն ու ամրություն պարգևի ամենքին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նաեւ առանձին հանդիպում ունեցավ Ջերմուկ քաղաքի Սուրբ Գայանե եկեղեցու երիտասարդաց միության անդամների հետ: Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ

ծանոթացավ երիտասարդների եկեղեցամուկեր ու հայրենասեր ձեռնարկումներին: Իր օրհնությունն ու հայրական պատգամը փոխանցելով վերջիններս՝ հորդորեց, որ հաստատուն մնան առ Աստված սիրո ու հավատքի մեջ, զորեղ պահեն միմյանց հանդեպ քրիստոնապատվեր սերը, շարունակեն ոգու քաջությամբ ու անսասան հավատքով կապված մնալ Մայր եկեղեցուն եւ ծառայել հայրենիքին:

Հանդիպման ընթացքում Նորին Սրբությունը նաեւ պատասխանեց երիտասարդներին հուզող հարցերին, որոնք առնչվում են Հայ եկեղեցու երիտասարդական ծրագրերին եւ առկա մարտահրավերներին հաղթահարմանն ուղղված ջանքերին իրենց ներգրավվածությամբ:

Այնուհետև հայրապետական պատվիրակությունը համայնքային իշխանությունների ուղեկցությամբ այցելեց Ջերմուկ քաղաքի հիվանդանոց, ուր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հանդիպեց բուժանձնակազմի հետ, հետաքրքրվեց նրանց դժվարություններով: Փոխանցելով իր օրհնությունը՝ Հայոց Հովվապետը գնահատանք հայտնեց վերջիններս անձնվեր ծառայության համար, ինչի շնորհիվ ռազմական գործողությունների ընթացքում փրկվեցին բազմաթիվ կյանքեր: Բուժանձնակազմի հետ զրույցի ընթացքում անդրադարձ կատարվեց տիրող իրավիճակից բխող անհանգստություններին ու խնդիրներին:

Քահանայական ձեռնադրություն

Նոյեմբերի 13-ին, Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ, Մասյացոտնի թեմի առաջնորդահիստ Սուրբ Հովհաննես Ավետարանիչ եկեղեցում (ք. Արտաշատ) իրենթաց Սուրբ Պատարագի կատարվեց քահանայական ձեռնադրություն:

Պատարագիչն էր Տավուշի թեմի առաջնորդ Ս. Բագրատ եպս. Գալստանյանը, որի ձեռամբ քահանայական ձեռնադրություն եւ օծում ստացավ Մայր Աթոռի տարբեր կառույցներում սպասավորող հինգ սարկավագ: Սուրբ Պատարագի ընթացքում Բագրատ սրբազանը, քահանայության կոչելով

նորընծաներին, սրբալույս մյուռնով օծեց նրանց ճակատներն ու ձեռքերը, ինչպես նաեւ նորած եկեղեցականներին շնորհեց հոգևոր նոր անուններ:

Լեւոն սրկ. Հակոբյանը վերակոչվեց Տեր Հարություն քահանա, Արսեն սրկ. Սարգսյանը՝ Տեր Վահրամ քահանա, Շավարշ սրկ. Այվազյանը՝ Տեր Նարեկ քահանա, Դավիթ սրկ. Գիշյանը՝ Տեր Դավիթ քահանա, Մինաս սրկ. Կարապետյանը՝ Տեր Աբգար քահանա: Այնուհետև նորած քահանաներն իրենց անդրանիկ օրհնությունը փոխանցեցին ներկաներին:

Քահանայական ձեռնադրություն

← էջ 3

Սրբազան հայրը, իր քարոզում անդրադառնալով քահանայական ծառայության կարեւորությանն ու դիմելով նորածն հայրերին, նշեց. «*Դուք կոչված եք գործելու անանձնական կերպով, դուք ապրելու եք ոչ թե ձեր սեփական ուրախությունը, այլ անանձնական ուրախությունը բոլոր նրանց, ովքեր հանձնված կլինեն ձեր խնամքին: Դուք կոչված եք լինելու վիշտ ունեցողին վշտակցել, սգավորի հետ սգալ, չլսողին խոսք փոխանցել, մոլոր ճանապարհի ընտրածին ճշմարիտ ուղի գույց տալ, սիրտ սրտի ապրել բոլորի հետ ոչ թե որպես օտար, այլ սեփական քո ժողովուրդը լինելու զգացումով եւ հարատեւ աղոթող լինել ամենքի համար»:*

Բագրատ սրբազանը, անդրադարձ կատարելով հոգեւորականի ծառայության դժվարություններին, հորդորեց քահանա հայրերին իրենց կյանքի ճանապարհին հանդիպող փորձության քարերը դարձնել արդարության պտուղներ՝ լցվելով ու առատանալով աստվածային սիրով:

Իր քարոզում Բագրատ եպիսկոպոսը հայտնեց նաեւ, որ քահանա հայրերին անվանակոչել է 44-օրյա պատերազմում նահատակված հայորդիների անուններով:

Նույն օրը Ստեփանակերտի Սուրբ Աստվածածին Մայր տաճարում, ձեռամբ Արցախի թեմի առաջնորդ Ս. Վրթանես եպս. Աբրահամյանի, առաջին անգամ կատարվեց քահանայական ձեռնադրություն: Քահանայության աստիճանի արժանացավ ՊԲ զնդերեց եւ Արցախի թեմի քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնի տնօրեն Գոռ սրկ. Գյուրջյանը, որը վերակոչվեց Տեր Վաչագան քահանա:

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում քառասունօրյա պատրաստության շրջանից հետո նորընծա քահանաները ծառայության

կկոչվեն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու տարբեր թեմերում եւ կառույցներում:

Նոյեմբերի 14-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց նախորդ օրը Մասյացոտնի թեմի առաջնորդահիստ Սուրբ Հովհաննես Ավետարանիչ եկեղեցում եւ Ստեփանակերտի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցում քահանայության աստիճանի արժանացած նորածն քահանաներին՝ առաջնորդությամբ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի լուսարարապետ Ս. Մուշեղ եպս. Բաբայանի, Արցախի թեմի առաջնորդ Ս. Վրթանես եպս. Աբրահամյանի եւ Տավուշի թեմի առաջնորդ Ս. Բագրատ եպս. Գալստանյանի:

Մուշեղ սրբազանը, ներկայացնելով քահանա հայրերին, հայցեց Վեհափառ Հայրապետի օրհնությունն ու պատգամը,

որ վերջիններս պատրաստության քառասունօրյա շրջանից հետո իրենց նվիրյալ ծառայությունը բերեն Հայ Եկեղեցու անդաստանում:

Այնուհետեւ Նորին Սրբությունը, իր հայրական օրհնությունն ու բարեմաղթանքները փոխանցելով նորածն հոգեւորականներին, շնորհավորեց նրանց քահանայական ձեռնադրության առիթով:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը վստահություն հայտնեց, որ նորածն քահանաներն իրենց աստվածասեր, բարեպաշտ եւ հայրենամուկ ծառայությամբ ու կենցաղավարությամբ առավել կբարձրացնեն Հայ Եկեղեցու բարի համբավն ու հեղինակությունը:

Հայոց Հայրապետն ընդգծեց նաեւ, որ քահանա հայրերն իրենց հովվական ծառայության ընթացքում կհանդիպեն բազմաթիվ դժվարությունների եւ մարտահրավերների, սակայն զորավոր հավատքով, խոհեմու-

թյամբ, քաջությամբ եւ արիությամբ կկարողանան հաղթահարել դրանք՝ արդյունավետ դարձնելով իրենց հոգեւոր սպասավորությունը՝ ի պայծառություն Հայոց Եկեղեցու:

Վեհափառ Հայրապետը նորածնների ուշադրությունը հրավիրեց նաեւ եկեղեցականի կերպարին՝ մասնավորապես պատգամելով, որ նորընծա հոգեւորականները Սուրբ Գրքի առաջնորդությամբ, սուրբ հայրերի խրատներով եւ անսակարկ սիրով իրականացնեն իրենց հոգեւոր ծառայությունը, լինեն ժողովրդի խոնարհ ու նվիրյալ սպասավորները:

Հանդիպման վերջում Նորին Սրբությունը Պահպանիչ աղոթքով օրհնեց քահանաներին եւ նվիրեց «Մաշտոց» ծխարաններ:

**Լրատվական նյութերը՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի
տեղեկատվական համակարգի**

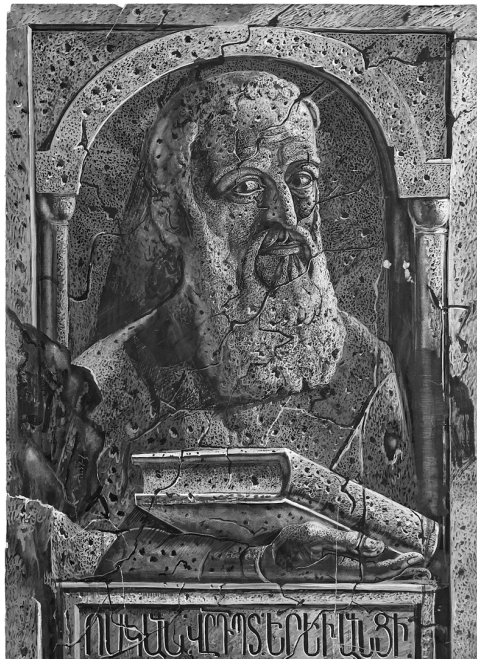
Ոսկան Երեւանցիս եւ հայատառ տպագիր առաջին Աստվածաշունչը

Սկիզբը՝ թիվ 20

Ավետարանի ամբողջական վերնագիրն է «*Evangelicae historiae imagines adnotationes et meditationes*»: Գրքում օգտագործված է 153 փորագիր պատկեր, որոնց նախօրինակների հեղինակն է իտալացի գեղանկարիչ Բեռնարդինո Պաստերին (1576—1585 թթ.): Այդ փորագրապատկերներից 135-ն ստեղծել են իտալացի հայտնի փորագրիչներ Հիերոնիմուս, Յոհաննես եւ Անտոն Վիերիքս եղբայրները, 8-ը՝ Մարտին դը Վոսը, իսկ մնացյալ 18-ը՝ Ադրիան (1560—1658 թթ.) ու Յան Կուլարտները եւ Կարլ վան Մալլեը (1571—1635 թթ.): Փորագրապատկերներն արտացոլում են Քրիստոսի կյանքը՝ բարոկկո ոճով, եւ համադրված են բնագրի հետ: Ավետարանը տպագրվել է 1596, 1599, 1647 թվականներին, սակայն ամբողջապես՝ Նադալի բնագրերով, հրատարակվել է 1595 եւ 1607 թվականներին: Ջ. Նադալի «Պատկերագրող Ավետարանը» ոճական եւ հորինվածքային առումով իսկայական ազդեցություն ունեցավ հետագա տպագիր հոգեւոր գրքի պատկերագրական համակարգի ձեւավորման վրա:

Ըստ Թիմ Բեքերի՝ ժՁ—ԺԷ դարերում եղել է Քրիստոսի վան Ջիխեն անունով չորս նկարիչ՝ Քրիստոֆել վան Ջիխեն երեց, Քրիստոֆել վան Ջիխեն կրտսեր, Կոռնելիուս վան Ջիխեն եւ Կարլ վան Ջիխեն: Նրանք՝ բոլորն էլ, իրենց գործունեությունն սկսել են քսաներկու տարեկանում: Տեսակետ կա, ըստ որի՝ Կոռնելիուս վան Ջիխեն

մը եւ Կարլ վան Ջիխենը միեւնույն անձնավորությունն է, որը փորագրություններ է կատարել ոչ թե փայտի, այլ պղնձի վրա: Քրիստոֆել վան Ջիխեն երեցն ապրել է ժՁ դարում Գերմանիայում եւ որեւէ առնչություն չունի Ամստերդամի տպարանի փորագրանկարների հետ: Կա ենթադրություն, թե Քրիստոֆել վան Ջիխեն երեցը հայրն է ժԷ դարում ապրած մյուս վան Ջիխեն նկարիչների: Ուշագրավ է՝ որոշ նկարիչների անվանատառերը Քրիստոֆել վան Ջիխեն կրտսերը թողել է նրանց պատկերներից արված փորագրանկարների վրա, ինչպես օրինակ՝ AD — Վերեխտ Դյուրեր, HG — Հեն(դ)րիկ Գուլցիուս, որոնց կից դրել է նաեւ իր ստորագրությունը՝ CVS: Քրիստոֆել վան Ջիխեն կրտսերը, բացի վերը նշված վարպետներից, կրկնօրինակումներ է արել նաեւ ժՁ—ԺԷ դարերի ֆլամանդացի հայտնի փորագրիչներ Յոհան Սադելեր ավագի, Կրիսպին վան դը Բրոքի (1532—1591 թթ.), Հանս Մեմլինգի (1433—1494 թթ.), Մարտին դը Վոսի (1532—1603 թթ.), Հյուգո վան դե Գուսի (1430/1440—1482 թթ.) ստեղծագործություններից: Քրիստոֆել վան Ջիխեն կրտսերի կատարած փորագրանկարներն արված են երկայնակի փայտե փորագրության (քսիլոգրաֆիայի) տեխնիկայով: Նա փորագրության արվեստը ժառանգել էր հորից՝ Քրիստոֆել վան Ջիխեն ավագից (1546—1624 թթ.): Քրիստոֆել վան Ջիխեն կրտսերը, լինելով հմուտ փորագրիչ, կարողացել է վարպետորեն եւ մաքուր փորագրել իր ժամանակի նշանավոր նկարիչների աշխատանքները: Փորագրանկարները վե-

րաբերում են Տիրամոր, Հին եւ Նոր Կտակարանների, Հովհաննու Հայտնության գրքի նկարագրողություններին:

Ոսկան Երեւանցին խուսափել է զարդանախշերի եւ զարդագրերի անհարկի գործածումից՝ նախապատվություն տալով եվրոպական գրատպության սկզբունքներին (Վ. Դեւրիկյան, Ոսկան վարդապետ Երեւանցի. կյանքը եւ տպագրական գործունեությունը, Երեւան, 2015, էջ 87): Աստվածաշունչն աչքի է ընկնում գլխազարդերով, վերջնազարդերով եւ զարդագրերով, որոնց վրա զգալի է եւ հայկական միջնադարյան մանրանկարչության, եւ ժՁ—ԺԷ դարերի արեւմտաեվրոպական տպագիր գրքերի զարդանախշերի անմիջական ազդեցությունը:

Ոսկան Երեւանցին այնպիսի բարեփոխման ենթարկեց հայ տպագրական տառերը, ստեղծեց գլխատառերի եւ բոլորգրի այնպիսի տեսակներ, որոնք մինչ օրս, որոշ փոփոխություններով, առկա են հայկական տպագրության մեջ (Ռ. Իշխանյան, Հայկական հին տպագրությունը, Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի տեղեկագիր, 1962, թ. 5, էջ 45): Հայկական տպագրու-

թյան պատմության մեջ Ոսկան Երեւանցու՝ Աստվածաշունչն գործածված տառատեսակների քանակն անմասնադիմ էր. դրանք երեք տեսակի են՝ զարդագիր (թռչնազրդագիր), գլխագիր եւ բոլորգիր, ամեն մեկից երկու չափ՝ մեծ ու փոքր, մասեւ՝ մոտորգիր: Ոսկան Երեւանցու հրատարակությունը միակ ամբողջական տպագիր հայատառ Աստվածաշունչն էր մինչեւ 1705 թ. (Կոստանդնուպոլիս, տպ. Պետրոս Լատինացու, 1705—1707 թթ.):

Ոսկան Երեւանցին իր կյանքի՝ հերոսական աշխատանքով լի ութ տարիները նվիրեց հայ գրքի ու տպագրական գործի զարգացմանը: Նրա անձնագոհությունը ոգեւորության աղբյուր է եղել Ամստերդամի տպագրական օջախի երկրորդ շրջանի գործիչների համար (խոսքը Վանանդեցիների մասին է), որոնք շարունակելով Ոսկան Երեւանցու սկսած գործը՝ առավել ծավալել ու զարգացրել են այն:

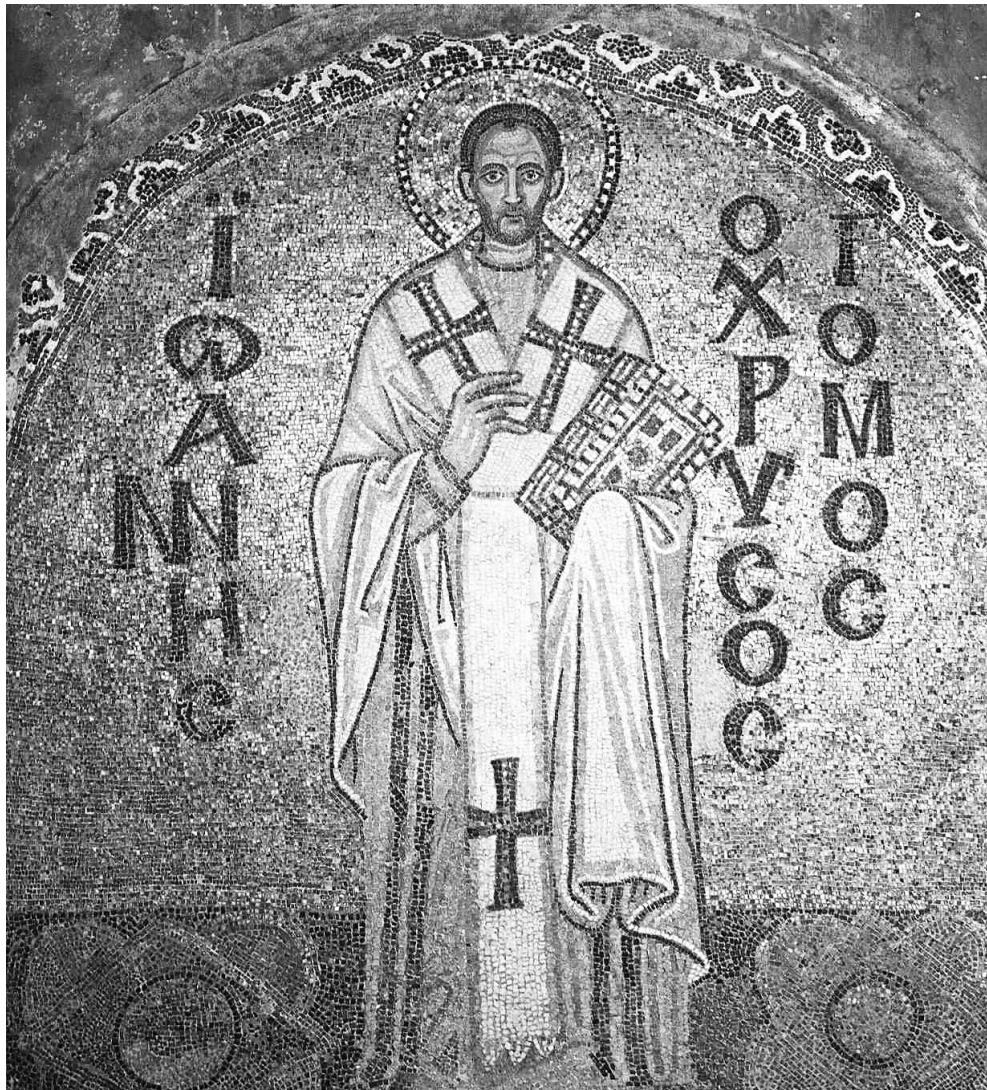
**Արփինե ՄԻՄՈՆՅԱՆ
Արվեստագիտության թեկնածու**

Եկեղեցու տասներկու սուրբ վարդապետներից մեկը՝ պերճախոս հռետոր Երանելի հայրապետ Յովհան Ոսկեբերանը, Որեկենթոս անունով մի մարդու որդին էր։ Մանկության տարիներին Յովհանի դաստիարակությամբ զբաղվել է նաեւ հորաքույրը, որն աստվածավախ ու բարեպաշտ կին էր եւ իր հոգեզավակին կրթել էր երկնային սրբազան առաքելության կոչմանն արժանանալու պատգամով ու Քրիստոսի Ավետարանի պատվիրաններով։ Արդեն մանուկ հասակից՝ տասը տարին դեռ չբոլորած, Յովհանը, թողնելով ուսումը, առաջնորդվում է Սուրբ Յոգով ու Ջենոն երուսաղեմացի եպիսկոպոսի եւ Անտիոքի Մելիտոս հայրապետի կարգադրությամբ երեք տարի Սուրբ Գրքի ընթերցող-սպասավոր լինում եկեղեցում։ Այդ սպասավորությունն առավել է բորբոքում մանուկ Յովհանի սիրտը՝ նրա ընթացքն ուղղելով դեպի ամառողաբնակ լեռներ՝ կրոնավորի կյանքով ապրելու եւ մեակյաց ճգնավորներին աշակերտելու։

Պահպանված վկայությունների համաձայն՝ մանուկ Յովհանը հնազանդ էր մեակյաց կրոնավորներին եւ խոնարհաբար ենթարկվում էր խստակեցության բոլոր կանոններին։ Այս յուրօրինակ, «գործնական» ուսումն ավարտելուց հետո Յովհանը յոթ տարի առանձնանում է քարայրում՝ մի ամբողջ տարվա ընթացքում անքուն եւ հոտնկայս աղոթելով, պահելով ու տքմությամբ, արտասուքով ու ցրտին մերկ մնալով, տապին էլ քուրձ հագած՝ հաղթում է չարափառ թշնամուն եւ զերծ մնում սատանայի բոլոր որոգայթներից։

Այնուհետեւ Յովհանը, համաձայն աստվածային նախախնամության, ստանձնում է հոգեւոր սպասավորի առաքելությունը։ Դեռ սարկավագության տարիներին երանելին լուսավորում էր համայնքի անդամներին իր խոսքով, հոգեղեն ճառերով, ուստի եւ ունեցած սքանչելի շնորհների՝ տպավորիչ հռետորաբանության եւ պերճախոսության համար պատանի Յովհանին «Ոսկեբերան» են անվանում։ Քառասնյակամ օծմանն արժանանալուց հետո նա առավել մեծ ջերմեռանդությամբ է լծվում աստվածային Սուրբ Գրքերը մեկնելուն, բարեպաշտություն, աստվածահաճու վարք եւ առաքինություն քարոզելուն։

Ս. Յովհան Ոսկեբերանը թողել է հոգեւոր-մատենագրական հարուստ եւ բազմաբովանդակ ժառանգություն՝ մեկնություններ, դավանաբանական ու հակաժառանգական գրվածքներ, ճառեր, քարոզներ, ներբողներ, մամակներ եւ այլ զանձեր, որոնք կարելուք ու անուրանալի մշանակություն են ունեցել քրիստոնեական մտքի զարգացման պատմության մեջ։ Բավական է միայն մշել, որ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի՝ երանելի հայրապետի գրչին են պատկանում գրեթե տասներկու հազար ճառ ու քարոզ, որոնք աչքի են ընկնում հռետորական բարձր արվեստով եւ հոգեբանական նրբին թափանցումներով։ Սուրբ հայրապետի երկերն ու գրվածքներն իրենց բովանդակությամբ ու ձեւով միջնադարում եղել են հռետորական խոսքի ու ոճի, եկեղեցական քարոզխոսության կատարյալ օրինակներ։ Բնավ պատահական չէ, որ նրա

ԻՆՇՈ՞Ւ «ՈՍԿԵՔԵՐԱՆ»

երկերն ու գրվածքները հայերեն են թարգմանվել դեռեւս ոսկեդարյան շրջանում։ Յայերեն այդ թարգմանությունները լայնորեն օգտագործվել են հայ մեկնողական եւ դավանաբանական գրականության մեջ՝ օժանդակ նյութ դառնալով Ամանիա Սանահնեցու, Սարգիս Կունդի, Գեւորգ Սկեւեռացու, Վարդան Արեւելցու եւ Յայոց Եկեղեցու մյուս հայրերի համար։ Արժեքավոր է նաեւ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի հեղինակած «Սուրբ Պատարագ»-ը, որից շատ տարրեր կան նաեւ այսօր մատուցվող Սուրբ Պատարագի խորհրդակատարության մեջ։

«Ոսկի բերան» ունեցող հայրապետի գործը նույնքան ոսկեղենիկ էր, որքան եւ խոսքը։ Նրա հոգածությամբ ամեն օր կերակրվել են շուրջ երեք հազար որբ, այրի, բանտարկյալ։ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի համբավն ու հեղինակությունը հետզհետեւ մեծանում էին՝ ամրագրվելով աստվածահաճ գործերով, սակայն նրա անաչառ ու դիպուկ խոսքերն անընդունելի էին անօրենների եւ հատկապես Եվդոքսիա կայսրուհու համար։ Կայսրուհին չարացել էր Ս. Յովհան Ոսկեբերանի դեմ վերջինիս հանդիմանական խոսքերի, նաեւ այն չարախոսությունների պատճառով, որոնք իր ականջին էին հասել. «....Յովհանը քեզ

նկատի ուներ, երբ իր խոսքով դիմում էր առհասարակ բոլոր կանանց»։ Եվ երբ թագուհին, չարաշահելով իր իշխանությունը, մի այրիի պատկանող այգին խլում ու սեփականում է, իսկ այդ կինը դիմում է երանելի հայրապետին, վերջինս թագուհուն խստորեն հանդիմանում է եւ պահանջում վերադարձնել այգին՝ այդպիսով առավել բորբոքելով Եվդոքսիայի զայրույթը։

Ամժուժկալությունը, կրոնական անտարբերությունը, ամեն տեսակի ապականությունն ու կանանց չափազանց պնձամոլությունն անընդունելի էին խստակենցաղ հայրապետի համար։ Նա արդարամիտ էր եւ համարձակ իր խոսքում ու գործում՝ գլուխ չխոնարհելով իշխանության, հասարակական դիրքի առջեւ։ Եվ իսկապես, Ս. Յովհան Ոսկեբերանի խոսքը խիստ ու դիպուկ էր, ինչը մեծավ մասամբ դիպվածային բնույթ ուներ եւ պայմանավորված էր ժամանակի ու վայրի պահանջներով։ Կարելի է հիշատակել հայրապետի դիրքորոշումն ամուսնության կամ կուսության ընտրության հարցի շուրջ. այս խնդիրն անհրաժեշտ է դիտարկել որոշակի՝ Դ դարի հասարակական-քաղաքական, հոգեւոր-մշակութային կյանքի շարակարգում։

Ուշագրավ է, որ երջանիկ ու համերաշխ ընտանիքում ծնված եւ մեծացած Ս. Յովհան Ոսկեբերանի համար պետք է ընդունելի լինեին ամուսնության եւ ընտանիքի գաղափարները, սակայն, ինչպես տեսնում ենք, սկզբնական շրջանի աշխատություններում նրա մոտեցումն ընտանիքին խիստ կտրուկ է, ինչն ասես առավելապես արտացոլում է ամուսնության հանդեպ նրա ժխտողական դիրքորոշումը։ Եթե փորձենք տվյալ խնդիրն այլ տեսանկյունից դիտարկել, ամեն ինչ պարզ կլինի։ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի մամոթօրինակ սուր հայացքները ձեւավորվել էին ճգնակեցության ընթացքում, երբ ապրում էր վանքում, եւ նրա հոգում դեռ վառ էր երիտասարդ վանականին բնորոշ՝ կուսակրոն դառնալու վճռականությունը։ Հետագայում կյանքի առավել մեծ փորձառություն ձեռք բերելով եւ շփվելով իր համայնքի անդամների հետ, որոնց մեջ շատ էին առաքինի ամուսինները, Ս. Յովհան Ոսկեբերանը որոշակիորեն փոխում է իր վերաբերմունքն ամուսնության վերաբերյալ։

Այս ամենից ենթադրաբար բխում էր այն անհրաժեշտությունը, որ վաղ եկեղեցու հայրերը՝ որպես որոշակի համայնքի համար ընտրված իմաստուն հովիվներ, աշալուրջ պետք է լինեին կուսության եւ ամուսնության հակադրման պարագայում՝ թույլ չտալու համար ամուսնական կյանքի հանդեպ խիստ ժխտողական հայացքների ձեւավորում. երկուսի միջեւ ընտրությունը պետք է կատարվեր (այսօր եւս այդպես է) ազատ կամքով եւ անձի ներքին համոզումների համաձայն։ Ս. Յովհան Ոսկեբերանն իր քարոզներում ընդգծում է, որ թե՛ կուսությունը, թե՛ ամուսնությունը հավասարազոր են սրբության ճանապարհով կատարելության հասնելու ճգնաժամ պարագայում։ Այդ երկու ուղիներից որեւէ մեկն ընտրելով՝ քրիստոնյան պարտավոր է խորին հարգանքով վերաբերվել հակառակ ուղով ընթացողներին, քանի որ արհամարհանքն ու գոռոզամտությունը կարող են երկպառակության ու թշնամանքի առիթ դառնալ համայնքներում, ինչը կանխելուն էին միտված Ս. Յովհան Ոսկեբերանի քարոզների խստությունն ու «անողորությունը»։

Միով բանիվ՝ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի պերճախոս, երբեմն նաեւ խստաշունչ քարոզների նպատակը մարդուն փոխելով՝ նրան երկնքին մոտեցնելն էր։ Իր խոսքում նկատելի այդ խստությունն անգամ երանելի հայրը Քրիստոսի եկեղեցու բարորությանն ու բարգավաճմանն ի նպաստ էր ծառայեցնում՝ թե՛ արքունի ներկայացուցիչների վարքուբարքը քննադատելիս, թե՛ եկեղեցական այս կամ այն հարցի շուրջ վճիռ կայացնելիս։

Սրբազան հայրապետի կյանքի ու գործի վկայությունները վստահաբար թույլ են տալիս «Ոսկեբերան» պատվանունի կողքին դրոշմագրել նաեւ «ոսկեբարք» եւ «ոսկեզործ» բնութագրիչները։ Սուրբ Յոգու բազմաձիւր շնորհներով զարդարված հայրը փառքով է ավարտում իր կյանքը՝ իբրեւ վերջին բառեր արտաբերելով. «Փառք Քեզ, Աստված, փառք Քեզ, ամեն ինչի համար փառք Քեզ»։

Հիշատակության է արժանի նաեւ այն, որ մահվանից շատ տարիներ անց էլ հայրապետի մարմինն անապական էր մնացել, ինչպես վկայում է սրբի՝ Յայոց կաթողիկոս Գրիգոր Բ Վկայասերի (1066–1105 թթ.) թարգմանությամբ 1751 թվականին Վենետիկում «Պատմութիւն վարուց» վերնագրով տպագրված վարքագրությունը։ Համաձայն նույն սկզբնաղբյուրի՝ մի անգամ, ասես ողջ եղող մարդուց, Ս. Յովհան Ոսկեբերանի անապական մարմնից ձայն է լսվում՝ օրհնելով. «Խաղաղություն ձեզ». այդ լսելով՝ ամենքը փառաբանում են բարձրյալ Աստծուն։

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին տարվա մեջ երկու անգամ տոնում է Ս. Յովհան Ոսկեբերանի հիշատակը, մախ՝ ի թիվս տասներկու վարդապետների՝ հաշվերացի վեցերորդ կիրակին հաջորդող շաբաթ օրը, ապա՝ առանձնաբար՝ հաշվերացի յոթերորդ կիրակին հաջորդող հինգշաբթի օրը։

Շարական Սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի տոնի

Դու, որ անսկիզբ Հայր Աստծուց
Ընդունեցիր Յոգին իմաստության
Եվ խոսքերով աստվածային
Լուսավորեցիր Սուրբ Եկեղեցին,
Ո՛վ երանելիդ սուրբ Յովհան,
Բարեխոսիր Փրկչին դու
Հանուն մեղքերի մեր թողության....

Դու, որ շնորհիվ անապական ու
Կենսաղբյուր Որդի Աստծու
քարոզչության
«Ոսկեբերան» անունն առար
Եվ բովանդակ ու կենսատու
Քո խոսքերով արբեցրիր դու
Տիեզերքը համայն,
Բարեխոսիր Փրկչին դու
Հանուն մեղքերի մեր թողության....

Ո՛վ վարդապետ երանելի,
Որ մերձեցար անճառելի
Լույսին երրորդության,
Եվ երբ այսօր Եկեղեցին
Տոնում է սուրբ հիշատակը
Քո հանգստյան,
Բարեխոսիր Փրկչին դու
Հանուն մեղքերի մեր թողության....

«Շարակնոց», Ս. Էջմիածին, 1999

Գրաբարից փոխադրությունը՝
Գեւորգ սրկ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԻ

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի դժվարին ճանապարհը խորհրդային տարիներին

Նոյեմբերի 1–4-ը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահությամբ տեղի ունեցավ Գերագույն հոգեւոր խորհրդի հերթական նիստը, իսկ թե որերորդը եկեղեցական այս մարմնի շուրջ 100-ամյա պատմության մեջ, դժվար է ասել:

Երբ եւ ինչ հանգամանքներում է ստեղծվել Գերագույն հոգեւոր խորհուրդն ու ինչ ճանապարհ է անցել:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ստեղծման մասին ուշագրավ մանրամասներ է հաղորդում խորհրդի առաջին անդամներից Մեսրոպ արք. Տեր-Մովսիսյանը՝ Նիկողայոս Ադոնցիի ուղղած իր նամակում. «Կաթողիկոսի հիւանդութիւնը, նրա ութսունամեայ հասակը, ցարական Պոլսեմիայի ոչնչացումը, մի քանի ներքին եւ արտաքին ծանր պատճառներ եկեղեցու կացութիւնը անտանելի էին դարձել: Չկար Սինոդ, դիւանը կառավարում էր գրագիր Արմենակի եւ մի շաբիրի ձեռքով» («Էջմիածին», 2001, Բ–Գ, էջ 101–102):

Ըստ նույն նամակի՝ նման պայմաններում եկեղեցական վարչական մի մոր մարմնի ստեղծումը հրամայական էր դարձել: Այդ մարմինը դարձավ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը, որը ձեւավորվեց 1924 թվականին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեւորգ Ե Սուրենյանցի (1911–1930 թթ.) հունվարի 1-ի կոնդակով:

Հայոց եկեղեցու ազգային բնույթը խորհրդի կազմում ենթադրում էր եւ հոգեւորականների, եւ աշխարհիկների մասնակցություն: Սակայն իր նամակում Մեսրոպ արք. Տեր-Մովսիսյանը գրում է. «Հանգամանքների պատճառով աշխարհական կարող անդամներ հրափրել չէինք կարող, ուստի որոշեցինք ժամանակաւորապէս բաւականաճալ միայն եպիսկոպոսների կազմով»:

Նշենք, որ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդն աշխարհականներով համալրվեց միայն 1941 թվականին: Նույն թվականին գումարված ազգային-եկեղեցական ժողովի որոշմամբ՝ Գերագույն հոգեւոր խորհրդի կազմը բաղկացած էր 4 հոգեւորական եւ 2 աշխարհական անդամներից՝ կաթողիկոսական տեղապահ ընտրված Գեւորգ արք. Չորեքչյանի նախագահությամբ («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք 2, Գեւորգ 2 Չորեքչյան, Երեւան, 1999, էջ 113):

Գեւորգ Ե Սուրենյանցի 1924 թվականի հայրապետական կոնդակով անդրանիկ խորհրդի կազմում ընդգրկվեց միայն վեց փորձառու եպիսկոպոս՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբաններ Մեսրոպ արք. Տեր-Մովսիսյանը, Խորեն արք. Մուրադբեկյանը, Բագրատ արք. Վարդապարյանը, Գարեգին եպս. Հովսեփյանցը, Չավեն եպս. Մահտեսի-Բաբայանը, Գյուտ եպս. Տեր-Ղազարյանը: Ըստ անհրաժեշտության՝ խորհրդի աշխատանքներին կարող էին մասնակցել նաեւ թեմակալ առաջնորդները:

Այսպէս Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը եկավ փոխարինելու Սինոդին, որը Հայ եկեղեցի էր ներմուծվել ցարական կայսրության հաստատած «Պոլսեմիա»-ով եւ դադարել էր գործել 1917 թվականին՝ ռուսական միապետության անկումից հետո: Սակայն, ի տարբերություն Սինոդի, որ առաջնորդվում էր ցարական կառավարության պահանջների համաձայն, նորաստեղծ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդն ամբողջությամբ ենթակա էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր կոնդակում գրում է. «Ի սկիզբն իմն եւ տասներորդ դարու երկրամասն Հայաստան աշխարհիս, որպէս եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին անկանելով ըստ իշխանութեամբ միապետական Ռուսիոյ, դժբախտաբար, թուլացան եւ նսեմացան ընտրողական սկզբունք եւ ժողովրդական ոգի աստ առ մեզ ընդ ճշմամբ քաղաքական իշխանութեան եւ կաշկանդմամբ «Պոլսեմիա» կոչեցեալ բարձրագոյն հաստատեալ կանոնադրութեան» (ՀԱԱ, ֆ. 48, ց. 1, գ. 1000, ք. 23):

Մտայնությունը, սակայն, որ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը գործելու էր առավել անկաշկանդ, առաջին իսկ տարիներից ի դերել ելավ: Նորաստեղծ այս մարմինն այժմ գործելու էր խորհրդային եկեղեցամերժ կարգերի ակնդետ հսկողության ներքո: Ինչպէս Հայ եկեղեցին, այնպէս եւ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը հայտնվելու էին խորհրդային իշխանությունների եւ նրանց հովանավորությունը վայելող, այսպէս կոչված, «Ազատ եկեղեցական եղբայրության» թիրախում:

«Դուք՝ գերագույնականներդ, կողոպտեցիք Ս. Էջմիածինը եւ ավերակ դարձրիք», «Թող կորչի Գերագույն-խորհրդականների կազմը իր արքայականներով». նման ամբաստանություններով ու կոչերով էին հանդես գալիս «ազատ եկեղեցականները» («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք Ա, 1921–1938 թթ., Երեւան, 1994, էջ 199–200):

Իշխանական բարձրագույն օղակների առանձնակի թշնամանքն էին հարուցում հոգեւոր խորհրդի բարձրաձայնումները խորհրդային երկրում եկեղեցականների՝ օրըստօրե ծավալվող հալածանքների մասին:

Ի պաշտպանություն Հայ եկեղեցու իրավունքների՝ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը, իր ստեղծման առաջին իսկ օրերից, բազմաթիվ գրություններ ու դիմումներ էր հղում նորընծա իշխանությունների տարբեր ատյաններին՝ եկեղեցիների փակման, եկեղեցական գույքի բռնագանձման, հոգեւորականների հալածանքների ու կալանավորումների վերաբերյալ:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի՝ եկեղեցական խնդիրները լուծված տեսնելու փորձերը, սակայն, ապարդյուն էին: Փոխարենն արդեն 1927 թվականին ՀՍԽՖՍՀ կենտրոնական գործադիր կոմիտեի նախագահ Արտաշես Կարինյանը Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը հայտարարելու էր իբրեւ «Հայաստանի դեմ գործող մի մարմին» («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք Բ, Խորեն Ա Մուրադբեկյան, Երեւան, 1996, էջ 222–223):

Թերեւս ապարդյուն էր նաեւ Գեւորգ Ե Սուրենյանցի պատասխան նամակն Արտաշես Կարինյանին. «Իմ միակ ջերմ իղծն ու փափագն է եղել վերացնել, հարթել տալ օրինական ճանապարհով հայ հաւատացեալ համայնքների դժգոհութիւնները եւ բողոքները եւ յոյս եմ ունեցել եւ ունիմ, որ խորհրդային բարձր իշխանութիւնը կը բաւարարի այդպիսի օրինական դիմումները թէ՛ Հայաստանում, թէ՛ Վրաստանում եւ թէ՛ Ադրբեջանում: Անկարելի է ենթադրել, որ սովետական բարձր պաշտօնեաների եւ լուրջ գործիչների կողմից այսպիսի օրինական դիմումներին կամ բողոքներին այլ մեկնութիւն տրուի եւ հակախորհրդային միտումով բացատրուի, ինչպէս ոճանք աշխատում են ցոյց տալ դժբախտաբար» («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք Բ, Գեւորգ 2 Չորեքչյան, Երեւան, 2005, էջ 626–629):

Խորհրդային այս տարիներին չափազանց դժվարին էր Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ճանապարհը, ողբերգական՝ խորհրդի վաստակաշատ հոգեւորականներից շատերի ճակատագիրը:

1927 թվականին քաղաքական մեղադրանքով ձերբակալվելուց եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի միջնորդությամբ ազատ արձակվելուց հետո՝ շատ չանցած, խորհրդավոր պայմաններում մահացավ Գյուտ եպս. Տեր-Ղազարյանը՝ ենթադրաբար սպանված:

Իբրեւ հակախորհրդային տարր՝ 1938-ին ձերբակալվեց եւ գնդակահարվեց Բագրատ արք. Վարդապարյանը:

1938 թվականի նոյեմբերին, իր դիմումի համաձայն, Մայր Աթոռի միաբանության շարքերը լքեց Մեսրոպ արք. Տեր-Մովսիսյանը, իսկ 1939-ի հունիսին վախճանվեց Երեւանի իր բնակարանում («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք 2, Գեւորգ 2 Չորեքչյան, էջ 25, 27):

Առավել քան ողբերգական էր Խորեն արք. Մուրադբեկյանի ճակատագիրը. 1938 թվականին կնքելով իր մահկանացուն՝ արդեն իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Խորեն Մուրադբեկյանը Հայ եկեղեցու պատմության մեջ մտավ նաեւ «Նահատակ հայրապետ» անվամբ:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի հետագա տարիների աշխատանքը եւս լի էր դժվարություններով: Գերագույն հոգեւոր խորհրդի՝ 1941 թվականին ընտրված կազմն անաշխատունակ գտնվեց եպիսկոպոս անդամների բացակայության, ապա եւ աշխարհիկ անդամների հրաժարականների պատճառով: Նման պայմաններում հոգեւոր խորհրդի աշխատանքի ողջ ծանրությունը կրում էր միայն կաթողիկոսական ազգընտիր տեղապահը («Վավերագրեր Հայ եկեղեցու պատմության», գիրք 2, Գեւորգ 2 Չորեքչյան, էջ 284):

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդն ամբողջությամբ անկաշկանդ սկսեց գործել միայն Վազգեն Ա Պալճյանի (1955–1994 թթ.) օրոք՝ Հայաստանի անկախացումից հետո:

Այսօր եւս Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը բաղկացած է հոգեւորական եւ աշխարհական անդամներից, որոնք թիվն անցնում է երկու տասնյակը: Նրանք միասին են հրավիրվում տարին մի քանի անգամ՝ օրակարգում ունենալով ինչպէս եկեղեցական, այնպէս եւ ազգային հրատապ ու կարեւորագույն հարցեր:

Այդպիսին էր նաեւ նոյեմբերի 1–4-ը կալացած նիստը, որտեղ քննարկվեցին Հայաստանի եւ Արցախի՝ շատերիս մտաւանջության առարկա դարձած ներկա վիճակն ու անվտանգային խնդիրները, Արցախի ապագա կարգավիճակը: Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը նաեւ հանդես եկավ հայտարարությամբ:

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Ս. Ներսէս Շնորհալու չափաժողովուրդությունների մանկավարժական բնույթը

Սկիզբը՝ թիվ 20

Յի, Նու, Շա տառերի խրատները համապատասխանաբար հասցեագրված են մանուկներին, երիտասարդներին, ծերերին՝ բոլորի համար հավասարապէս կարելու ուսման, կրթության, հոգեւոր սննդի դերը: Ս. Ներսէս Շնորհալին մանուկներին ու երիտասարդներին հորդորում է ժամանակը չվատնել ունայն, անիմաստ, դրական որելէ բան չտվող խաղերի վրա, այլ այդ ժամանակն օգտագործել ուսում ստանալու, իմաստնաճալու համար: Ուշագրավ է, որ Հայոց եկեղեցու նշանավոր հայրը կրթվելու լավագույն տարիքը համարում է

մանուկ հասակը, այսինքն՝ խոսում է նաեւ այն մասին, թե երբ պետք է սկսել ուսուցման գործընթացը, որ այն առավել արդյունավետ լինի: Այսօր եւս ժամանակակից մանկավարժության՝ դաստիարակության եւ կրթության հարցում կարելու նախապայմաններից է տարիքային առանձնահատկությունները, ընդունակություններն ու կարողությունները հաշվի առնելը: Ս. Ներսէս Շնորհալին զգուշացնում է, որ ուսուցման համար բարեբեր այդ ժամանակը հետ բերել այլեւս հնարավոր չի լինի. «Չի մի անձին տաս զըղջանալ // Յորժամ հընար չէ յետ դառնալ» (էջ 360): Ծերունիներին հասցեագրված խրատում նշվում է,

որ վերջիններս ամբողջ կյանքն ապրել են մարմնական կրքերին գերի լինելով, ուստի ժամանակն է գոնե մնացյալ կյանքը տրամադրել հոգու փրկությանը (էջ 361).

Ծառայեցեր մարմնոյ գերիդ,
Մինչեւ ի յափըն տապանիդ.
Տուր ի մնացեալ ժամանակիդ,
Մասն ինչ հոգւոյ բանակամիդ:

Ուշագրավ է, որ Ս. Ներսէս Շնորհալին հոգեւորն ու մարմնականը դիտարկում է միեւնոյն հարթության վրա, ինչը եւս նորություն էր գրականության մեջ՝ կյանքի աշխարհականացման լավագույն արտահայտություն: ➔ էջ 8

ԴՄԻՏՐԻ ԼԻՍԱԶՈՎ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԲԱՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սկզբը՝ թիվ 19–20

Նամակ յոթերորդ ԻՆՉՆ Ե ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ ՄԱՐԴԿԱՆՑ

Հոգատարության հարկեր: Հոգատարությունն ամրապնդում է մարդկանց միջեւ հարաբերությունները: Ամրապնդում է ընտանիքը, ամրապնդում է ընկերությունը, ամրապնդում է համագյուղացիներին, նույն քաղաքի, նույն երկրի բնակիչներին:

Քննեք մարդու կյանքը:

Մարդը ծնվում է, եւ նրա մասին առաջին հոգ տանողը մայրն է. Աստիճանաբար (մի քանի օրից արդեն) ամսիջականորեն դրսևորվում է հոր հոգատարությունը երեխայի նկատմամբ (մինչ երեխայի ծնվելը նրա նկատմամբ հոգատարություն արդեն իսկ կար, սակայն որոշ չափով «վերացական» էր. ծնողները երեխայի ծնունդին պատրաստվել են, երազել են նրա մասին):

Ուրիշի նկատմամբ հոգատարության զգացումը շատ վաղ է ի հայտ գալիս հատկապես աղջիկների պարագայում: Աղջիկը դեռ չի խոսում, բայց արդեն փորձում է հոգ տանել տիկնիկի մասին՝ խնամում է նրան: Բոլորովին փոքր տղաները սիրում են սունկ հավաքել, ձուկ որսալ: Աղջիկները նույնպես սիրում են հատապտուղներ, սունկ հավաքել: Եվ չէ՞ որ նրանք հավաքում են ոչ միայն իրենց, այլեւ ողջ ընտանիքի համար: Բերում են տուն, մթերում ձմռան համար:

Երեխաներն աստիճանաբար դառնում են առավել մեծ հոգատարության առարկա, եւ իրենք են սկսում իրական եւ ընդգրկուն հոգատարություն ցուցաբերել ոչ միայն ընտանիքի, այլ նաեւ դպրոցի, ուր ծնողական հոգատարությունն է նրանց տեղավորել, իրենց գյուղի, քաղաքի ու երկրի նկատմամբ...

Հոգատարությունն ընդլայնվում եւ դառնում է առավել այլասիրական: Իրենց հանդեպ տածած հոգատարության համար զավակները վճարում են տարեց ծնողների նկատմամբ խնամատարությամբ, երբ նրանք այլեւս որեւէ բանով չեն կարող փոխհատուցել զավակների հոգատարությունը: Տարեցների, այնուհետեւ հանգուցյալ ծնողների հիշատակի հանդեպ այդ հոգատարությունը որպես թե միաձուլվում է ընտանիքի եւ ընդհանուր առմամբ հայրենիքի պատմական հիշողությանը:

Եթե հոգատարությունն ուղղված է միայն սեփական անձին, ապա մեծանում է եսասեր:

Հոգատարությունը միավորում է մարդկանց, ամրապնդում անցյալի հիշողությունը եւ ամբողջությամբ ուղղված է ապագային: Սա ինքնին զգացմունք չէ, սա սիրո, ընկերության, հայրենասիրության զգացմունքի որոշակի դրսևորումն է: Մարդը պետք է հոգատար լինի: Ոչ հոգատար կամ անհոգ մարդն ամենայն հավանականությամբ չար եւ որեւէ մեկին չսիրող մարդ է:

Բարոյականությանը չափազանց բնորոշ

է կարեկցանքի զգացումը: Կարեկցանքում առկա է սեփական անձի՝ մարդկության եւ աշխարհի (ոչ միայն մարդկանց, ժողովուրդների, այլ նաեւ կենդանիների, բույսերի, բնության եւ այլնի) հետ միասնության գիտակցումը: Կարեկցանքի զգացումը (կամ դրան մոտ ինչ-որ բան) մղում է մեզ պայքարելու մշակութային հուշարձանների, դրանց պահպանման, բնության, առանձին բնապատկերների, հիշողության նկատմամբ հարգանքի համար: Կարեկցանքում առկա է սեփական անձի՝ այլ մարդկանց, ազգի, ժողովրդի, երկրի, տիեզերքի հետ միասնության գիտակցումը: Կարեկցանքի մոռացված հասկացությունը հենց այդ պատճառով պահանջում է իր ամբողջական վերածնունդն ու զարգացումը:

Ձարմանալիորեն ճիշտ միտք է. «Մարդու համար փոքր քայլը մեծ քայլ է մարդկության համար»: Այս առնչությամբ հազարավոր օրինակներ կարելի է բերել. մեկ մարդու հանդեպ բարի լինելը որեւէ բան

չարժե, սակայն մարդկության բարի դառնալն անհավատալի դժվար է: Մարդկությանը շտկել անկարելի է, ինքը քեզ ուղղելը դյուրին է: Երեխային կերակրելը, ծերունուն փողոց անցկացնելը, տրամվայում տեղը զիջելը, լավ աշխատելը, բարեկիրթ եւ սիրալիր լինելը եւ այլն... այդ ամենը դյուրին է մարդու, սակայն ամասելի դժվար՝ միանգամից բոլորի համար: Ահա թե ինչու է անհրաժեշտ սկսել սեփական անձից:

Բարությունը չի կարող հիմար լինել: Բարի արարքը երբեք հիմար չէ, քանի որ այն անշահախնդիր է եւ շահի ու «խելացի արդյունքի» նպատակ չի հետապնդում: Բարի արարքը կարելի է «հիմար» անվանել միայն այն դեպքում, երբ այն ակնհայտորեն չէր կարող նպատակին հասնել կամ «կեղծ բարի» էր՝ սխալմամբ բարի, այսինքն՝ ոչ բարի: Կրկնում եմ՝ իսկական բարի արարքը չի կարող հիմար լինել, այն չի կարող զնախադրվել բանականության կամ ոչ բանականության տեսանկյունից: Որքան բարի է, այնքան էլ լավ է:

Նամակ ութերորդ ԼԻՆԵԼ ՈՒՐԱԽ, ՍԱԿԱՅՆ ՉԼԻՆԵԼ ԾԻՃԱՂԵԼԻ

Ասում եմ՝ բովանդակությունը որոշում է ձեռք: Դա ճիշտ է, բայց ճիշտ է նաեւ հակառակը, որ ձեռք է կախված բովանդակությունը: Այս դարասկզբի ամերիկացի հայտնի հոգեբան Դ. Ջեյմսը գրել է. «Լաց ենք լինում այն պատճառով, որ տխուր ենք, բայց նաեւ տխուր ենք այն պատճառով, որ լաց ենք լինում»: Ուստի խոսենք մեր վարքագծի մասին, այն մասին, ինչը պետք է

դառնա մեզ համար սովորություն, եւ ինչը նաեւ պետք է դառնա մեր ներքին բովանդակությունը:

Ժամանակին անպատշաճ էր համարվում ողջ արտաքինով ցույց տալ, որ ձեզ հետ դժբախտություն է պատահել, որ դուք վիշտ ունեք: Մարդը չպետք է իր ճնշված վիճակը պարտադրեր ուրիշներին: Հարկավոր էր նույնիսկ վշտի ժամանակ պահպանել արժանապատվությունը, բոլորի հետ հավասար լինել, ինքնամփոփ չդառնալ ու մնալ հմարավորին չափ սիրալիր եւ նույնիսկ զվարթ: Արժանապատվությունը պահպանելու, սեփական վիշտն ուրիշներին չպարտադրելու, մյուսների տրամադրությունը չփչացնելու, միշտ սիրալիր եւ ուրախ լինելու ունակությունը մեծ եւ իրական արվեստ է, որն օգնում է ապրել հասարակության մեջ եւ հենց հասարակությամբ:

Սակայն ինչպե՞ս է պետք ուրախ լինել: Աղմկոտ եւ կաշուն ուրախությունը հոգեցուցիչ է շրջապատողների համար: Մշտապես սրամտություններ «շաղ տվող» երիտասարդը դադարում է ընկալվել որպես իրեն արժանապատվորեն պահող անձ: Նա դառնում է ծաղրածու: Իսկ դա վատթարագույնն է, որ կարող է պատահել մարդուն հասարակության մեջ, եւ դա, ի վերջո, մշակում է հումորի կորուստ:

Մի եղեք ծիծաղելի:

Ծիծաղելի չլինելը ոչ միայն իրեն պահելու կարողություն է, այլ նաեւ խելքի մշան:

Ծիծաղելի կարելի է լինել ամեն ինչում, նույնիսկ հագնվելու ձեւի մեջ: Եթե տղամարդը ջանադրաբար փողկապը համապատասխանեցնում է վերնաշապիկին, վերնաշապիկը՝ կոստյումին, նա ծիծաղելի է: Սեփական արտաքինի համար չափազանց մտահոգությունն անմիջապես տեսանելի է: Հարկավոր է հոգ տանել պատշաճ հագնվելու մասին, սակայն տղամարդկանց այս հոգատարությունը չպետք է անցնի հայտնի սահմանները: Իր արտաքինի մասին չափից ավելի մտածող տղամարդը տհաճ է: Այլ է հարցը կնոջ պարագայում:

Իսկ տղամարդկանց հագուկապում պետք է լինի միայն ակնարկ մորաձեւությամբ: Կատարյալ մաքուր վերնաշապիկ, մաքուր կոշիկներ եւ չինացած, սակայն ոչ շատ վառ փողկապ. այդ բավական է: Կոստյումը կարող է հիմ լինել, միայն այն չպետք է լինի կեղտոտ ու ճմրթված:

Ուրիշների հետ զրույցում կարողացեք լսել, կարողացեք լռել, կարողացեք կատակել, բայց հազվադեպ եւ ժամանակին: Ձբաղեցրեք որքան հմարավոր է փոքր տարածք: Ուստի ընթրիքի ժամանակ արունկները սեղանին մի դրեք՝ նեղություն պատճառելով հարեւանին, բայց նաեւ չափից ավելի մի ջանացեք լինել «հասարակության հոգին»: Ամեն բանում պահպանեք չափը, մի եղեք կաշուն նույնիսկ ձեր ընկերական զգացմունքներով:

Մի տառապեք ձեր թերություններից, եթե դրանք ունեք: Եթե կակազում եք, մի մտածեք, որ դա շատ վատ է: Կակազողները

գերազանց հռետորներ են լինում՝ կշռադատելով իրենց յուրաքանչյուր բառը: Իր պերճախոս պրոֆեսորներով հայտնի Մոսկվայի համալսարանի լավագույն դասախոսը՝ պատմաբան Վ. Օ. Կլյուչենսկին, կակազում էր: Թեթեւ շլուքումը կարող է մշակակալություն տալ դեմքին, կաղությունը՝ շարժումներին: Բայց եթե ամաչկոտ եք, դրանից նույնպես մի վախեցեք: Անհարմար մի զգացեք ձեր ամաչկոտությունից. ամաչկոտությունը շատ հաճելի է եւ ամենեւին էլ ծիծաղելի չէ: Ծիծաղելի է դառնում միայն, երբ չափից ավելի ջանում եք այն հաղթահարել եւ անհարմար եք զգում դրանից: Եղեք պարզ եւ ներողամիտ ձեր թերությունների հանդեպ: Մի տառապեք դրանցից: Ավելի վատ բան չկա, երբ մարդու մեջ զարգանում է «թերաբժեղության բարդույթ», իսկ դրա հետ միասին՝ չարացածություն, անբարյացկամություն այլ մարդկանց նկատմամբ, նախանձ: Մարդը կորցնում է այն, ինչը նրա մեջ ամենալավն է՝ բարությունը:

Չկա ավելի լավ երաժշտություն, քան լռությունն է, լռությունը լեռներում, լռությունն անտառում: Չկա ավելի լավ «երաժշտություն մարդու մեջ», քան համեստությունն ու լռելու, առաջին տեղը չառաջադրվելու կարողությունն է: Մարդու արտաքինում ու վարքում չկան ավելի տհաճ ու հիմար բաներ, քան փքվածությունը կամ աղմկարարությունը. տղամարդու մեջ չկա ավելի ծիծաղելի բան, քան չափազանց հոգատարությունը սեփական հագուստի ու սանրվածքի համար, շարժումների կանխանաձեռնությունը եւ զվարճապատումների ու «սրամտությունների շատրվանը», հատկապես եթե դրանք կրկնվում են:

Վարքի մեջ վախեցեք լինել ծիծաղելի եւ աշխատեք լինել համեստ ու հանդարտ:

Երբեք ձեզ ազատություն մի տվեք, միշտ հավասար եղեք մարդկանց հետ, հարգեք նրանց, ովքեր ձեզ շրջապատում են:

Ահա մի քանի խորհուրդ կարծես թե երկրորդականի վերաբերյալ՝ ձեր վարքագծի, ձեր արտաքին տեսքի, բայց նաեւ

ձեր ներաշխարհի մասին. մի վախեցեք ձեր մարմնական թերություններից: Նրանց վերաբերվեք արժանապատվորեն եւ կլինեք նրբազեղ:

Ես մի ծանոթ աղջիկ ունեմ՝ մի փոքր կուզ: Ազնիվ խոսք, ես չեմ հոգնում նրա նրբազեղությամբ հիմնալուց այն ոչ հաճախակի դեպքերում, երբ հանդիպում եմ նրան թանգարաններում ցուցահանդեսների ժամանակ (այնտեղ բոլորը հանդիպում են, այդ պատճառով էլ դրանք մշակույթի տոներ են):

Եվս մի բան, թերեւս ամենակարեւորը՝ եղեք ճշմարտասեր: Ուրիշներին խաբել ձգտողն ամենից առաջ ինքն է խաբվում: Նա պարզամտորեն մտածում է, որ իրեն հավատացել են, այնինչ շրջապատողներն իրականում պարզապես բարեկիրթ են եղել: Բայց սուտը միշտ ինքն իրեն մատնում է, սուտը միշտ «զգացվում է», եւ դուք ոչ միայն դառնում եք մոդկալի, ավելիմ՝ ծիծաղելի:

Մի եղեք ծիծաղելի: Ճշմարտախոսությունը գեղեցիկ է, նույնիսկ եթե խոստովանում եք, որ մախկնում ինչ-որ դիպվածով ստել եք, եւ բացատրում եք, թե ինչու եք այդ արել: Դրանով կշտկեք դրությունը: Ձեզ կհարգեն, եւ ցույց կտաք ձեր խելքը:

Մարդու պարզությունն ու «լռությունը», ճշմարտասիրությունը, հագուկապի եւ վարքի մեջ հավակնոտությունների բացակայությունը՝ ահա մարդու ամենագրավիչ այն «ձեւը», որը դառնում է եւ նրա ամենանրբագեղ «բովանդակությունը»:

Շարունակելի

Ուսերենից թարգմանությունը՝
Տ. ԱՆՈՐԵՏԱ ՎՐԴ. ԵՋԵՎՅԱՆԻ

Ս. Ներսես Շնորհալու չափածո ստեղծագործությունների մանկավարժական բնույթը

← էջ 6
Դեռևս 12-րդ դարում Ս. Ներսես Շնորհալին գրում է, որ առողջ հոգի կարող է լինել միայն առողջ մարմնում: Գործորելով հեռու մնալ այս աշխարհի աղտեղություններից՝ նա զգուշացնում է, որ վավաշոտ մարմին ունեցողը հոգով եւս հիվանդ ու հաշմված կլինի (էջ 364):

*Չի թէ մարմինդ ասասցէ վաշ,
Չոգիդ հիւանդ լինի եւ հաշ.
Թէ այժմ ուրախ առնէ եւ հրաշ,
Այլ յետոյ տայ քեզ մահու ճաշ:*

Միջնադարյան խրատից անբաժան է քրիստոնեական պատմի գաղափարը: Պատիժն անխուսափելի է համարվում բոլորի համար, իսկ դրա ժամանակը հաճախ նույնացվում է Քրիստոսի երկրորդ գալստյան՝ ահեղ դատաստանի հետ (էջ 356):

*....Չի մի կրեսցես զոր ասաց Տէր,
Չտանջելն ի հուրըն մահաբեր:*

Այս մասին է խոսում նաեւ մեկ այլ հատվածում (էջ 358):

*Եւ թէ չունիս պատասխանիս,
Յանդոյս խաւար բանդ արկանիս:*

Խրախուսանքը եւս քրիստոնեական բարոյախոսության շրջանակում է հիմնականում: Այս կյանքում մեղքեր չգործելու, արատավոր բարքերից հեռու մնալու վարձը մարդիկ կստանան՝ հավիտենական կյանքի արժանանալով (էջ 356):

*....Ճանիր թէ մերձ է որ դատեն,
Չատուցանել քեզ փոխարեն:*

«Ի խրատ ոգւոց համայնից....»-ն ունի անհամեմատ ավելի բարձր գեղարվեստական արժեք: Կեն տառին նվիրված ութնյակն ասես բանաստեղծական մի փոքրիկ մարգարիտ լինի, բանաստեղծական խտացում կյանքի անցավորության, ունայնության, կյանքի ու մահվան մասին (էջ 357–358):

*Կենըն կենաց զանցաւորէ
Կրկին դըրամբք քաղաք ասէ.
Ընդ մին մըտեր մերկ յարգանդէ,
Ընդ միւսն ելցես մերկ յաշխարհէ:
Սրդ զմէջ օգտիս դու ի շահէ
Ի քաղաքիս այս վաճառէ,
Յորժամ ի դրունսըն կողոպտէ
Մահն, որ կենաց քըշմամին է:*

Բանաստեղծությունը հարուստ է պատկերավոր համեմատություններով ու փոխաբերություններով: Ղատ տառը քարոզում է կյանքի նավի դեկը ձեռքն առնել, համբերատար նավարկել անգամ հզոր ալիքների ժամանակ. «Չի հասուցես անդորրաբար // Յանքոյք տեղին խաղարարար» (էջ 359):

Տպավորիչ է Չա տառի բանաստեղծական խրատը. մարմինը պետք է կառքին լծել, իսկ հոգին դարձնել սանձը ձեռքին կառապան: Եթե կառքը կարողանա անխտոր ճանապարհով ընթանալ, ապա կփրկվեն եւ հոգին, եւ մարմինը:

Այս արատների, մեղքերի մատնանշումը, դրանցից հեռու մնալու խրատները միայն հոգու փրկության համար չեն նախատեսված: Դրանք անմիջականորեն առնչվում են աշխարհիկ կյանքին՝ պատկերացում տալով ժամանակի մարդու, նրա ապրելակերպի, բարքերի, հասարակական հարաբերությունների մասին: Իսկ սա իր հերթին «ուսուցման կապը կյանքի հետ» մանկավարժական սկզբունքի ընկալման վառ արտահայտությունն է («Մանկավարժական միտք», 2002, թ. 4, էջ 75):

Մանկավարժական-խրատական բնույթ ունեն նաեւ Ս. Ներսես Շնորհալու երկու չափածո նամակները, որոնցից մեկն ուղղված է Գրիգոր Ապիրատին, իսկ մյուսը՝ Բարձր Դայքի իշխաններից մեկին: «Տեառն Ներսիսի գրեալ առ եղբորորդին իւր Ապիրատն ի Կոստանդնուպոլիս» վերնագիրը կրող թուղթը հասցեագրված է Ս. Ներսես Շնորհալու Շահան եղբոր ավագ որդուն՝ Գրիգոր Ապիրատին, որը զինվորական ծառայության էր անցել հունական արքունիքում՝ դառնալով կայսեր ու նրա մերձավորների սիրե-

լին: Ռազմական կրթության ոլորտում նրա ունեցած հաջողությունների եւ կատարած քաջագործությունների համբավը հասել էր Կիլիկիա: Ս. Ներսես Շնորհալին ուրախանում է հպարտանում էր իր եղբորորդու հաջողություններով, եւ ահա այս թուղթն էլ նրա սիրտ ու կարոտի արտահայտությունն է: Թուղթը բաղկացած է 30 երկտող տնե-րից՝ ութվանկյան չափով: Թղթի տնագլուխ տառերը կազմում են հետեւյալ նախադասությունը. «Առ Ապիրատն ի տէր Ներսէսէ բան չափով սա»: Գրիգոր Ապիրատը հմուտ է ձիավարության մեջ, նիզակն ու տեգը նրա ձեռքում կարծես ծղոտ լինեն: Կատարած սխրագործությունների համար Գրիգոր Ապիրատն արքունիքում պատվական տեղ ունի, ինչով հպարտանում է Ս. Ներսես Շնորհալին, բայց միաժամանակ գանգատվում է, որ նա մոռացել է իր իրական հարազատներին, որոնք կարոտ են մնացել նրա տեսքին: Ս. Ներսես Շնորհալին ցանկանում է, որ նա վերադառնա հայրենիք, եւ խրատում է, թե մինչեւ վերադարձն ինչպես պահի իրեն Գրիգորը օտար երկրում: Ընդ որում՝ Ս. Ներսես Շնորհալին հավասարապես կարեւոր է համարում եւ մարմնական, եւ հոգեկան առողջությունը (էջ 327):

*Իճն դու յաւէտ կաց խընդական,
Մարմնով առողջ եւ հոգեկան:*

Ս. Ներսես Շնորհալին հորդորում է եղբորորդուն հեռու մնալ պալատական ապականված միջավայրից, չար պալատականներից, հատկապես երիտասարդներից,

չեն կարողանում համակերպվել նրա կորստին, եւ որոշում է մխիթարել ու հուսադրել դժբախտ ծնողներին: Այս բանաստեղծությունը չոր ու ցամաք խրատների շարք չէ, այլ մի կենդանի զրույց է՝ հոգեբանական համոզիչ տեղաշարժերով. «Այստեղ մխիթարանքի մեջ դաստիարակության ընթացքը բնական է, հոգեբանորեն ազդեցիկ: Քանի որ խոսքը անժամանակ մահվան եւ նրա առաջացրած ողբերգության մասին է, թղթի սկզբում որոշ կրոնական բովանդակության մեջ շեշտվում է, թե աստվածային հույսն անտես է, բայց պետք է բանալ սրտի աչքերը եւ հավատով նայել նրան....» (Վ. Սաֆարյան, Կիլիկյան Դայաստանի գրականությունը, էջ 129): Բանաստեղծը փորձում է այս մեծ ողբերգությունը հաղթահարելի դարձնել երկրային կյանքի անցողիկության եւ հավիտենական կյանքի գոյության փաստարկներով: Նա հորդորում է իշխանին մաքրել արցունքները եւ այլեւս կսկծազին չողբալ պատանի որդու մահը, որովհետեւ նա թեւ զրկվել է երկրային կյանքից, բայց հավիտենական կյանքին է արժանացել: Ս. Ներսես Շնորհալին վշտահար ծնողներին մխիթարելու համար բերում է օրինակներ, երբ որդի կորցրած ծնողները ոգով արի են մնացել: Աբրահամն իր որդուն նվիրաբերում էր Տիրոջը: Շամունեն տեսնում է իր յոթ որդիների մահը: Դիմնավորելով մահվան անխուսափելիությունը, երկնային անմահությունը սփոփանք համարելով՝ միաժամանակ այն կյանքի շարունակականության խրատ-պահանջ է (էջ 333):

*Ի բաց դիր այժմ ըզգոյդ խաւար,
Որ անյուսիցն է տըրտմարար.
Եւ դու ընկալ զսոյն անվըթար,
Չյուսացելոցըն զուարճարար:*

Գրիգոր Դակոբյանը Ս. Ներսես Շնորհալու մանկավարժական ստեղծագործությունների շարքին է դասում նաեւ Սողոմոն Իմաստունին նվիրված յոթ փոքրիկ բանաստեղծությունները՝ «Ի Սողոմոն արքայն», «Ի Ժողովող անունն», «Յիշատակարանն առակաց Սողոմոնի», «Անդրադարձութիւն տառից», «Յիշատակարան որդի իմաստունն գլխոյն», «Յիշատակարան փառք Աստուծոյ գլխոյն», «Յիշատակարան երգ երգոց գլխոյն»: «Սրանք Սողոմոնի բոլոր գործերի իմաստի համառոտ չափատուղումն են՝ մանուկներին այդ իմաստունի հետ ծանոթացնելու նպատակով գրված» («Սովետական դպրոց», 1973, 22 նոյեմբերի, №27, էջ 3): Այս ստեղծագործություններում Սողոմոն Իմաստունը ներկայացվել է որպես արդարամիտ դատավոր, որը նման չէ ոչ իր նախորդներին, ոչ իրենից հետո եկողներին: Բանաստեղծը հիանում է Սողոմոն արքայի՝ Իսրայելի որդիներին օտար երկրներից հավաքելու, միավորելու գործով: Սողոմոնի եւ վերջինիս առակների օրինակով հեղինակը ձգտում է մանուկների հոգին ու սիրտը զարդարել առաքինություններով: Այսպիսով Ս. Ներսես Շնորհալու չափածո

ստեղծագործություններն ունեն ուսուցողական-դաստիարակչական բնույթ, որոնցով հեղինակը ձգտել է սերմանել սեր դեպի ուսումն ու գիտությունը, դաստիարակել բարոյական հատկանիշներ, հորդորել զերծ մնալ մեղքերից ու արատավոր բարքերից:

Նրա բանաստեղծություններն ուսուցումը դպրոցում կապված է որոշակի դժվարությունների հետ՝ այդ ստեղծագործությունների լեզվով պայմանավորված. դրանք գրված են գրաբարով եւ փոխադրված չեն աշխարհաբարի: 9-րդ դասարանի գրականության դասագրքում Ս. Ներսես Շնորհալու բանաստեղծություններին անդրադարձ չկա, մինչդեռ այդ ստեղծագործություններով նա դրել է հայ մանկագրության հիմքերը: Դպրոցում նպատակահարմար է անդրադառնալ Ս. Ներսես Շնորհալու չափածո երեք ստեղծագործություններին՝ «Բան հաւատոյ....», «Խրատ ուսումնականաց մանկաց....», «Ի խրատ ոգւոց համայնից....»: Դաշվի առնելով լեզվի հետ կապված դժվարությունները նյութի ուսուցումը պահանջում է յուրատեսակ մոտեցում: Առաջարկում ենք մանկավարժական բանաստեղծությունների ուսուցումը կազմակերպել «բացատրական ընթերցանություն» եւ «ուղղորդված ընթերցանություն» մեթոդների կիրառմամբ: Այս մեթոդների հիմնական առավելությունն այն է, որ նպաստում են աշակերտների բանավոր կամ գրավոր խոսքի, նրանց լեզվական ու գեղարվեստական մտածողության զարգացմանը: Մինչ դասին անցնելը՝ անհրաժեշտ է սաներին ապահովել համապատասխան նյութերով թղթի վրա տպած բնագրերով կամ պատին տեսասահիկի միջոցով բնագրերի ցուցադրումով: Ստեղծագործությունների բնագրերի ցուցադրումը ուսուցչին հնարավորություն կտա առավել ակնառու կերպով աշակերտներին բացատրել, որ դրանք գրված են ծայրակապով՝ այբուբենի կարգով: Իմաստի ընկալման փուլում արդեն ուսուցչը կարող է դիմել դասարանային ընթերցանությանը, որն իրականացվում է բացատրական ընթերցանության մեթոդով: Ուսուցիչը եւ աշակերտները հերթով հատվածաբար կկարդան բանաստեղծությունները՝ փորձելով միասին հասկանալ ու վերլուծել դրանք: Այսպես աշակերտը սովորում է թափանցել կարդացածի էության մեջ, ոչ միայն յուրացնել բնագրի բովանդակությունը, այլ նաեւ հասկանալ այդ բովանդակությունը մարմնավորող լեզվական ձևերը: Սովորական ընթերցանությունից այս մեթոդը տարբերվում է նրանով, որ այն թե ուսուցչի, թե աշակերտի կողմից ուղեկցվում է ընթերցածի շուրջ անցկացվող զրույցներով, անհրաժեշտ բացատրություններով ու մեկնաբանություններով, որոնք եւ ապահովում են բնագրի ընկալումը (տե՛ս Չ. Աղաջանյան, Դայոց լեզվի ուսուցման եւ խոսքի դասավանդման մեթոդիկա, Երեւան, 2021, էջ 534):

Գրք ԳՆԱՍՏԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՅԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Դիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Դրատարակիչ՝
«Քրիստոնյա Դայաստան»
թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝
Արմինե Չանթիկյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հեռախոս՝ (010) 517 280

Էլ. փոստ՝
qristonyahayastan1@gmail.com
qristhay@etchmiadzin.am

web կայք՝
krishayas.wordpress.com
etchmiadzinlibrary.am/en/kristonya-hayastan

Ստոր. տպագր. 17.11.2022 թ.

Տպագրանակը՝ 1225